

Gümrük Mevzuatında Yolcu İşlemleri ve Edirne İli Bağlamında Bir Değerlendirme

Raşit GÜLTEKİN¹

¹Öğr.Gör.Dr., Trakya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü,
rasitgultekin@trakya.edu.tr. Orcid ID: 0000-0001-8390-327X

Özet: Gümrük mevzuatı kapsamında yolcu işlemleri, ağırlıklı olarak gümrük vergilerinden muafiyet/istisna uygulamalarına dayanması ve içerdiği nakit kontrolleri bağlamında, özellik gösteren faaliyetler arasında yer almaktadır. Yolcu işlemleri kişisel ve aile üyelerinin kullanımına yönelik küçük çaplı eşya ve özel kullanıma mahsus taşıtlarla ilişkili olması sebebiyle olağan gümrük işlemlerine özgü birçok denetim tekniği ve yönteminin geçerli olmadığı; aksine, kolaylaştırmaların yaygın olarak uygulandığı ve bazı hallerde basit bir vergilendirme rejiminin geçerli olduğu bir gümrük uygulama alanı oluşturmaktadır. Bununla birlikte yolcu işlemleri vergisel yönü yanında zirai karantina kısıtlamaları, fikri mülkiyet haklarının korunması, endemik bitki ve canlı türlerinin korunması, standart depo kontrolleri, nakit kontrolleri ve gümrük ihlalleri gibi pek çok konuyu içine alan kapsamlı bir içeriğe de sahiptir. Bu bakımdan yolcu işlemleri düzenlemelerin temelini oluşturan gayri ticari niteliğinden sıyrılarak ülkelerin bir bölgesinin veya tümünün ticari ve ekonomik yapısı üzerinde etkili olabilecek düzeye ulaşabilmektedir. Çalışmada yolcu işlemleri gümrük mevzuatı açısından hukuki ve ekonomik yönleriyle incelenmiş, dış ticaret işlemleri ve vergilendirme boyutu üzerinde durulmuş ve Edirne İli özelinde bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gümrük Mevzuatı, Yolcu İşlemleri, Gümrük Vergileri, Gümrük muafiyetleri, Edirne İli

Passenger Procedure in Customs Legislation and an Evaluation in the Context of Edirne Province

Abstract: Passenger procedures within the scope of customs legislation are among the activities that are characterized by the fact that they are mainly based on exemption/exemption from customs duties and in the context of cash controls. Since passenger procedures are related to small-scale goods and vehicles for private use, many inspection techniques and methods specific to ordinary customs procedures are not applicable; on the contrary, it creates a customs practice area where facilitations are widely applied and in some cases a simple taxation regime applies. In addition to the tax aspect, passenger transactions also have a comprehensive content covering many issues such as agricultural quarantine restrictions, protection of intellectual property rights, protection of endemic plant and living species, standard fuel tank controls, cash controls and customs violations. In this respect, passenger procedures can reach a level that can be effective on the commercial and economic structure of a region or all of the countries by getting rid of the non-commercial nature that forms the basis of the regulations. In the study, passenger procedures regulated in the customs legislation were examined in terms of legal and economic aspects, foreign trade transactions and taxation and an evaluation was made for Edirne Province.

Key Words: Customs Legislation, Passenger Procedures, Customs Duties, Customs Exemptions, Edirne Province

1. GİRİŞ

Son yıllarda baş döndüren teknolojik ilerleme ve bunun sağladığı toplumlar arası ilişkiler ağı, kişilerin yerleşik oldukları ülkeler dışındaki ülkelere seyahatini oldukça kolaylaştırmaktadır. Ancak belirli bir bütünleşmenin parçası olmayan ülkeler arasındaki gümrük sınırları varlığını koruduğundan, farklı gerekçeler de olsa yolcuların sınıraşan seyahatinin gümrük kapılarındaki denetimi halen devam etmektedir. Gümrük mevzuatı içerisinde “yolcu işlemleri” başlığı altında toplanabilecek yolculara yönelik bu uygulama ve denetimlerin kapsamının belirlenmesi ve sınırlarının çizilmesi ise, gümrük işlemlerinin çok disiplinli özelliği nedeniyle oldukça zordur. Zira düşük yoğunluklu işlem ve uygulamalardan oluştuğu düşünülse de yolcu işlemleri, yolcuların beraberindeki eşyanın ve nakdin denetimi, taşıtlar ve yakıt miktarının kontrolü, vergilerin hesaplanması ve tahsilatı, yasak ve kısıtlamalara uyumun kontrolü, fikri ve sınai

mülkiyet haklarının korunmasına yönelik sınır uygulamaları gibi konular çerçevesinde dağınık bir düzenleme alanı oluşturmaktadır.

Yolcu işlemleri, kısaca, gümrük mevzuatı uyarınca yolcu tanımı kapsamında değerlendirilen kişilere ait eşyaya ilişkin gümrük ve vergilendirme rejimine işaret etmektedir. Bu bağlamda yolcu işlemlerinin anlaşılması bakımından bazı soruların cevaplanması gerekmektedir. Örneğin gümrük mevzuatı uyarınca yolcunun “kim olduğu”, yolcu statüsünü haiz olmanın “ne gibi ayrıcalıkları olduğu”, bu işlemlerin diğer gümrük işlemlerinden “farkının neler olduğu” ve nihayetinde yolcu eşyasının “niteliğinin ne olduğu” sorularına verilecek cevaplar yolcu işlemleri açısından belirleyicidir.

Türk gümrük mevzuatında yolcu işlemleri yurt dışında ikamet edenlerin yabancı ülkeden Türkiye Gümrük Bölgesine girişi ve ülkelerine dönüşü bakımından “serbest dolaşıma giriş”, “geçici ithalat”

ve “yeniden ihracat”; Türkiye’de ikamet edenlerin Türkiye Gümrük Bölgesinden çıkışı ve yurda dönüşü ise, “ihracat”, “geçici ihracat” ve “geri gelen eşya-yeniden ithalat” düzenlemeleriyle ilişkilidir. Ayrıca yolcuların Türkiye Gümrük Bölgesinden üçüncü ülkeye geçişleri de “transit” düzenlemeleriyle ilişkilidir. Dolayısıyla yolcu işlemleri gümrük mevzuatıyla düzenlenmiş neredeyse bütün konuların uygulama alanı bulduğu hibrit bir içeriğe sahiptir.

Çalışmanın konusu Türk gümrük mevzuatında düzenlenen yolcu işlemleri ve esas itibarıyla da yolculara serbest dolaşıma giriş ve geçici ithalat rejimleri temelinde tanınan gümrük muafiyetleri ve vergilendirme rejimine ilişkin uygulamaları kapsamaktadır. Bununla birlikte Türkiye’den çıkış yapan yolculara yönelik işlemler ile istatistik verilerin yorumu da ilgili oldukları ölçüde çalışmanın kapsamına dahil edilmiştir. Ayrıca uluslararası yolcu hareketliliğinin, ticari nitelik taşıyan veya taşımasının, içerdiği belirlemelere ve kolaylaştırmalara bağlı olarak ikamet ettikleri ve ziyarette buldukları ülkeler açısından olumlu ve olumsuz etkileri olduğundan, çalışmada Edirne ili açısından değerlendirmelere de yer verilmiştir.

2. YOLCU İŞLEMLERİNE ÖZGÜ KAVRAMLAR

Gümrük işlemleri, Revize Kyoto Sözleşmesi Genel Ekte “gümrük mevzuatına uygun olarak gümrük idareleri ve bu idarelerle muhatap olanlar tarafından yerine getirilmek zorunda olan bütün işlemler” şeklinde tanımlanmıştır (WCO, 2018: 10). Bu tanıma göre gümrük işlemleri gümrük mevzuatı uyarınca yerine getirilmesi zorunlu olan bütün işlemleri kapsamaktadır. Ancak gümrüklerde sadece gümrük mevzuatına göre işlemlerin yerine getirildiğini ifade etmek doğru olmakla birlikte bu işlemlerin kapsamını daralttığından, gümrük işlemlerinin dış ticaretle bağlantılı olarak gümrük idaresinin gözetiminde yerine getirilmesi gereken bütün işlemler olarak tanımlanması yerinde olacaktır. Çünkü gümrük işlemleri gümrük mevzuatı yanında başta dış ticaret politikası önlemleri, fikri mülkiyet hakları, kambiyo/nakit kontrolleri, taşımacılık ile çevrenin ve canlı türlerinin korunması gibi pek çok mevzuat alanıyla içeriği doldurulan kapsamlı bir boyuta sahiptir. Diğer yandan vergi hukuku yaklaşımıyla gümrük işlemleri maddi ve şekli yükümlülüklerden; yani, gümrük vergilerinin ödenmesi ve biçime/usule ilişkin kurallara uygun hareket edilmesini içermektedir.

Gümrük işlemlerinin bir kısmı “yolculara” yönelik işlemlerdir. Gümrük Yönetmeliğinde (RG, 7.10.2009, 27369) yolcu; “ticaret, memuriyet, tahsil, ziyaret, tedavi veya turizm gibi herhangi bir amaçla

kısa veya uzun bir süre kalmak üzere, yabancı bir ülkeden kara, demiryolu, deniz veya hava yollarından biriyle Türkiye Gümrük Bölgesine gelen yabancı bir ülkede oturan Türkler ile yabancılar ve herhangi bir amaç ile gittikleri yabancı ülkeden kesin veya geçici olarak dönen, Türkiye’de oturan Türkler ve yabancılar ile Türkiye’den aynı amaçlarla ve aynı yollarla yabancı bir ülkeye giden benzeri Türk ve yabancılar” (m.3/1.p) olarak tanımlanmıştır. Bu açıdan ticari taşıtların sürücüleri ve hizmetlileri bu tanımın kapsamı dışında olduğundan yolcu sayılmazlar. Ancak Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Kararda (RG, 11.8.1989, 20249) ise, yolcu “geçerli pasaport veya pasaport yerini tutan belgeler taşıyan ve Türkiye’ye girmek veya Türkiye’den çıkmak üzere Ticaret Bakanlığınca tespit edilen giriş ve çıkış kapılarına gelen kişiler” şeklinde tanımlanmış (m.2/d) ve tanımda amaç/statü yönüyle kişilerin yolcu sayılmasına ilişkin bir belirleme yapılmamıştır.

Gümrük mevzuatının yolcu işlemleriyle ilgili düzenlemelerinde sıklıkla “turistik amaç” vurgusu yapıldığından yolcu işlemlerini “turizm”, “turist”, “günübirlik ziyaret” gibi kavramlarla da ilişkilendirme zorunluluğu vardır. Bu kavramlardan turizm “kişilerin ikamet ettiği yer dışındaki bir yere bir yılı aşmamak üzere, boş zaman değerlendirme, iş ve diğer benzeri amaçlarla yaptıkları seyahatler”; turist “ziyaret edilen ülkedeki özel (ikinci konut, arkadaşı ve akraba vs.) veya kamuya açık konaklama tesislerinde en az bir gece kalan ziyaretçi” ve günübirlikçi; “ziyaret edilen ülkede özel veya kamuya açık konaklama tesislerinde geceleme yapmayan ziyaretçi; o ülkeye gemi ile gelen ve geceleme yapmak üzere geldiği gemiye (gemi o limanda birden fazla gün kalsa bile) geri dönen yolcular, trenle grup halinde yolculuk eden ve trende geceleleyen yolcular ve o ülkede ikamet etmeyen ve gün boyu o ülkede kalan mürettebat” anlamına gelmektedir (KTB, 2022). Günübirlikçi kavramının tanımı ise, “ziyaret edilen ülkede 24 saatlik zaman diliminden daha az bir zaman diliminde kalan geçici ziyaretçiler” (Toskay, 1983: 42; Küçükaltan, 1990: 8) olup, kara kapılarından geçenler bu niteliği taşıyabilmektedirler.

Yolcu işlemlerinin konusu, esasında yolcunun beraberinde ya da belirli bir süre içerisinde posta/kargo yoluyla gelen eşyasıdır. Söz konusu eşya, gümrük ve vergilendirme rejimine etkisi ve getiriliş amacı bakımından “kişisel/ailevi eşya”, “hediye”, “vergileri ödenmek suretiyle ithal edilebilen eşya”, “yasak veya kısıtlamaya tabi eşya” veya “ticari eşya” niteliğinde olabilmektedir. Bu nitelendirmelerin birçoğuna Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkındaki Kararın (29.9.2009 tarihli ve 2009/15481 sayılı 4458 sayılı

Gümrük Kanununun bazı maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar-RG, 7.10.2009, 27369) muhtelif maddelerinde yer verilmiştir. Zira Karar uyarınca (m.3) kişisel eşya “gerçek kişinin kendi kullanımına mahsus, gayri ticari nitelikteki eşyayı, Şahsi eşya: Kişisel eşya ile aile ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kullanım alanı ve miktarı göz önüne alınarak, ticari amaç taşımadığının anlaşılması halinde serbest dolaşıma girişine izin verilen ev eşyasını, motorlu ve motorsuz özel nakil vasıtalarını ve aile ihtiyaçlarını karşılayan eşyası”, yolcu beraberliği eşya, “yolcunun beraberinde getirdiği, ticari miktar ve mahiyet arz etmeyen eşyası” ve yolcu beraberliği taşıtlarda kişisel kullanım “taşıma aracının ilgili kişinin kendi kişisel amaçlarına yönelik gayri ticari kullanımı” anlamına gelmektedir.

Yolcular kişisel nitelikteki eşyalarını ikamet veya ziyaret ettikleri ülkelerden getirebilecekleri gibi sınır kapılarındaki gümrüksüz satış mağazalarından da alabilmektedirler. Türk gümrük mevzuatında gümrüksüz satış mağazaları, Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkındaki Kararda (m.3) “Türkiye’ye gelen veya Türkiye’den giden yolcular ile transit yolculara, diplomatik muafiyetten yararlananlara, yabancı basın yayın organlarının yabancı uyruklu mensuplarına, İstanbul Boğazi ve Çanakkale Boğazi’nden transit geçen gemilere ve Ticaret Bakanlığınca belirlenecek diğer kişilere satış yapmak üzere açılan ve özel antrepo niteliğini taşıyan mağazalar” olarak tanımlanmıştır. Uluslararası eğilim mağazaların ülkeden çıkış yönünde bulunması olsa da Türkiye’de gümrük kapılarının her iki yönünde de bu niteliğe sahip mağazalar yolculara satış yapabilmektedir.

Yolcuların bir ülkeye girişi hava yoluyla, deniz yoluyla, kara yoluyla veya demiryoluyla olmaktadır. Kara yoluyla gümrük geçişleri uluslararası taşımacılık anlaşmaları gereğince düzenli seferleri olan veya kapalı tur yapan ticari taşıtlarla olabilmektedir. Ayrıca yolcular kendilerine ait veya başkasına ait olmakla birlikte vekalet olarak kullanabilecekleri özel kullanıma mahsus taşıtlarla da sınır kapılarından geçiş yapabilmektedirler. Söz konusu taşıtlarda sınır kapılarından geçişinde bulundurulabilecek akaryakıt miktarı standart depoları esasında özel düzenlemelere tabidir. Uygulamada geçen standart depo kavramı, Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkındaki Karar uyarınca (m.95) “özel ve ticari ulaşım araçlarında, üretici tarafından aynı türde olan bütün ulaşım araçlarına kalıcı olarak yerleştirilen ve kalıcı düzeni, hem yakıtın doğrudan sevk edilmesine ve hem de nakliye sırasında uygun olduğu yerlerde soğutma ve diğer sistemlerin işletilmesine imkan sağlayan depo”, “özel konteynerlerde, üretici tarafından konteyner ile aynı

türde olan bütün konteynerlere kalıcı olarak yerleştirilen ve kalıcı düzeni, nakliye sırasında doğrudan soğutma ve özel konteynerlerde bulunan diğer sistemlerin işletilmesine imkan sağlayan depo” ve “akaryakıtın doğrudan yakıt olarak kullanımı için tasarlanmış ve ulaşım araçlarına yerleştirilmiş akaryakıt depoları ve ulaşım araçlarında bulunabilecek, diğer sistemlere yerleştirilmiş depolar” anlamına gelmektedir. Standart depolar, Türkiye’de akaryakıtın usulsüz kullanımının engellenmesi amacıyla öngörülen tek ve maktu verginin hesaplamasında vergileme ölçüsü olarak da kabul edilmektedir.

Yolcu beraberliği nakit ve diğer ödeme unsurları, uluslararası terörizmin finansmanının ve kara parayla mücadele kapsamında suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesi bakımından gümrük idareleri tarafından denetime tabi tutulmaktadır. Bu denetimlerin bir amacı da ülkelerin finansal yapılarına zarar verecek ödeme araçlarının ve kıymetli metallerin illegal girişinin engellenmesine yönelik beyan ve denetim sisteminin gümrüklerde etkin bir şekilde işletilmesidir. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Kararda (m.3) Türkiye uygulamasında sıkça kullanılan kavramlar arasında yer alan Türk parası “Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre Türkiye’de tedavülde bulunan veya tedavülden kaldırılmış olsa bile değiştirme süresi dolmamış olan paraları”, Türk parası ile ödemeyi sağlayan belgeler “Türk parası ile ödemede bulunmayı sağlayan ticari ve adi senetler, kredi mektubu, kredi kartı, seyahat çekleri, havale, mektup gibi her türlü belge ve vasıtaları”, efektif “banknot şeklindeki bütün yabancı ülkeler paralarını”, döviz (kambiyo) “efektif dahil yabancı para ile ödemeyi sağlayan her nev’i hesap, belge ve vasıtaları”, menkul kıymetler “sermaye ve para piyasalarında işlem gören her türlü Türk ve yabancı menkul kıymetleri (menkul kıymet yatırım fonu katılma belgesi de Kararın uygulanması bakımından menkul kıymet sayılmaktadır)”, kıymetli madenler “her tür ve şekilde altın, gümüş, platin ve paladyumu”, kıymetli eşya “kıymetli madenler veya kıymetli taşlardan yapılmış ya da bunları içeren eşyaları” ve diğer sermaye piyasası araçları da “menkul kıymetler dışında kalan ve Sermaye Piyasası Kurulunca belirlenen sermaye piyasası araçlarını” ifade ettiği belirtilmiştir. Yolcu işlemleri kapsamında yukarıda geçen unsurlara değer esaslı sınırlamalar getirildiğinden gümrük kapılarından geçen kişilerin, bu sınırlamalara uygun hareket etmesi ve gerekli hallerde gümrük idaresini beyan vermesi veya yazılı açıklamada bulunması gerekmektedir. Yolcuların bu amaçla belirlenmiş kurallara aykırı hareket etmeleri suç ya da kabahat oluşturabilmektedir.

3. TÜRK GÜMRÜK MEVZUATINDA YOLCU İŞLEMLERİNİN DÜZENLENİŞ ŞEKLİ VE KAPSAMI

Yolcu işlemleri, bilgiye erişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak artan turizm hareketliliği nedeniyle uluslararası ve ulusal düzeyde üzerinde durulan ve ülke uygulamalarının uyumlaştırılması ve basitleştirilerek hızlandırılması yönünde genel bir eğilimin olduğu bir düzenleme alanını oluşturmaktadır. Bu düzenlemelerin önemli bir kısmı sınır geçişleri nedeniyle gümrük mevzuatı kapsamına girmektedir.

Yolcu işlemleri ve bunlara ilişkin düzenlemeler incelenirken bazı hususların dikkate alınmasında fayda vardır. İlk olarak gümrük idarelerince yolcu işlemleri hakkında bilgi alınabilecek kaynakların yolculara kullanımına sunulmuş olması önem arz etmektedir. Bu bağlamda Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması uyarınca (m.1) taraf ülkeler “ithalat, ihracat ve transit işlemleri ve talep edilen form ve belgeler”, bunlara ilişkin “her tür vergi ve harç oranları”, “kısıtlama ve yasaklar” ile “ihlaller ve yaptırımlar” gibi bilgileri gecikmeden ve ayırım gözetmeden yayımlama yükümlülüğü vardır (WTO, 2022). Ayrıca Revize Kyoto Sözleşmesi Genel Ek 9. Bölümde “gümrük idarelerinin gümrük mevzuatıyla ilgili genel uygulamaları ve bunlara ilişkin bilgileri ilgili herhangi bir kişi tarafından kolayca erişilebilir olmasını sağlama yükümlülüğü” vurgulanmıştır (WCO, 2022b). Dünya Gümrük Örgütü’nün bir Kararında (Recommendation of the Customs Co-Operation Council Concerning the Use of World Wide Web Sites By Customs Administrations, 26 June 1999) ise, üye ülkelere “yolcu muafiyetleri”, “yasaklama ve kısıtlamalar”, “iki hat sistemi”, “gümrük ihlalleri ve yaptırımları”, “gümrük idarelerine ait iletişim bilgileri”, “resmi belgelere erişim” gibi bilgilerin gümrük idarelerinin web sayfalarında güncel haliyle yer verilmesi tavsiye edilmiştir (WCO, 2022a). Türk gümrük idaresinin (Ticaret Bakanlığının) internet sitesinde yolcu işlemleriyle ilgili çeşitli açıklamalar bulunmaktadır (TB, 2022a). Söz konusu açıklamalar, yolcu işlemlerin dayanağı olan gümrük mevzuatının ve kapsamının anlaşılması bakımından iyi bir kaynak oluşturmaktadır.

Dünya Gümrük Örgütü’nün yolcu işlemleriyle ilişkilendirilebilecek başka tavsiye kararlarının da bulunduğunu belirtmekte fayda bulunmaktadır. Zira Dünya Gümrük Örgütü; vergisiz satış mağazalarıyla ilgili Kararında (Recommendation of the Customs Co-Operation Council Concerning Tax-Free Shops-18 June 1960) bunların liman ve gümrük havalimanları dışındaki yerlere kurulmasını ve satışların çıkan yolcularla sınırlandırılmasını tavsiye etmiştir. Hediye

gönderilerle ilgili Kararında (Recommendation of the Customs Co-Operation Council Concerning the Free Admission of Gift Consignments-11 June 1968) gönderildiği ülkedeki değeri 30 SDR’yi aşmayan hediyelere satıcı ülkede yerleşik özel kişiden alıcı ülkede yerleşik özel kişiye gönderilmesi, gönderilerin sıklık taşınamaması, hediyein kişisel/ailevi kullanımı olması ve ticari nitelik taşınamaması şartlarıyla ithalat vergileri ile yasaklama ve kısıtlamalardan muaf olarak ve mümkün olduğunca ücretsiz/kolay işlemlerle girişine izni verilmesini tavsiye etmiştir. Gerçek kişilere gönderilen veya yolcu beraberindeki ticari nitelik taşımayan eşyaya maktu vergi uygulanmasına ilişkin Kararında (Recommendation of the Customs Co-Operation Council Concerning the Application of a Flat Rate Assessment System to Goods Sent in Small Consignments to Private Individuals or Carried in Travellers’ Baggage-Flat Rate Assessment-11 June 1968) bu nitelikteki eşyaya uygulanan ithalat vergileri ve bu vergilerinin tahakkuku sırasında, ithalatın sıklığından ve eşya çeşitliliğinden kaynaklanan nedenlerin aşılması amacıyla yolcu bagajındaki eşyaya, ticari nitelikte olmaması ve kıymetinin belirli tutarı aşmaması (ki bu tutarın da 60 ABD dolarından az olmaması) koşuluyla bütün ithalat vergilerini kapsayan ve olabildiğince basit usuller içeren sabit oranlı değerlendirme sistemi (tek ve maktu vergi) uygulanmasını tavsiye etmiştir. Yine hava ve denizyoluyla gelen yolcuların gümrük denetiminin iki kanal sistemi uygulanarak basitleştirilmeyle ilgili Kararlarında (Recommendation of the Customs Co-Operation Council for a Simplified Customs Control, Based on the Dual-Channel System, of Passengers Arriving by Air-8 June 1971 & Recommendation of the Customs Co-Operation Council for a Simplified Customs Control, Based on the Dual-Channel System, of Passengers Arriving By Sea-5 June 1971) yanlarında eşya bulunmayan veya sadece gümrük vergilerinden muaf ve ithalat yasaklarına veya kısıtlamalarına tabi olmayan eşya bulunan yolcuların yeşil kanalı ve diğer yolcuların kırmızı kanalı seçerek sınırdan geçişine izin veren sistemin kullanılmasını tavsiye etmiştir.

Son olarak vurgulanması gereken bir konu da Türk gümrük mevzuatı açısından gümrük kapılarında ithalat ve ihracat işlemlerinin yapılamamasıdır. Nitekim 2006/11 sayılı Başbakanlık Genelgesi (RG, 24.3.2006, 26118) uyarınca ithalata ve ihracata ilişkin gümrük işlemlerinde yoğunluk oluşmaması amacıyla sınır kapılarında sadece transit işlemlerin yapılması; diğer gümrük işlemlerin ise, iç gümrük idarelerinde yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle yolcular bütün gümrük işlemleri bakımından gümrük idaresiyle muhatap olabilecek

durumda olsalar da eşyasını yetkili iç gümrüklere belirli bir güzergah takip ederek ve gümrük mührü altında veya refakatçi eşliğinde taşıyarak gümrük işlemlerinin sonuçlandırılmasına yönelik pek çok işlemi yerine getirmesi olağan olmayacağı gibi gümrük idarelerinin de bütün yolcunun işlemlerini bu şekilde sonuçlandırabilecek bir kapasiteye sahip olduğunu söylemek oldukça güçtür. Dolayısıyla yolcuların gümrük kapılarından beklemeksizin geçiş yapabilmesi, beraberlerinde izin verilen kişisel eşya bulundurmalarına bağlıdır.

3.1. Gümrük Rejimleri, Gümrük Beyanı ve Gümrük Denetimi

Yolcu işlemleri, temelde, yurt dışında ikamet edenlerin geldikleri ülkelerden Türkiye'ye girişi ve kendi ülkelerine dönüşü bakımından "serbest dolaşıma giriş", "geçici ithalat" ve "yeniden ihracat"; Türkiye'de ikamet edenlerin yurtdışına çıkışı ve yurda dönüşü bakımından, "ihracat", "geçici ihracat", "geri gelen eşya" ve "yeniden ithalat" şeklinde ifade edilebilecek süreçlere yerine getirilmesi zorunlu işlemlerden oluşmaktadır. Yolcunun Türkiye'den karar kapılarını kullanarak bir ülkeden başka bir ülkeye gitmesi halinde ise, "transit" rejimine ilişkin kural ve uygulamalara göre hareket edilmesi gerekmektedir. Ancak bu rejimler yolcu işlemlerinde bütünüyle uygulanmamakta; ağırlıklı olarak, "basitleştirilmiş gümrük beyanı ve hızlandırılmış gümrük denetimi", "gümrük muafiyetleri" ve "basit vergilendirme rejimi" şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda;

Gümrük Kanunu uyarınca (m.34/3) taşıt görevlileri de dahil olmak üzere bütün yolcular, giriş ve çıkış işlemlerini ancak gümrük kapılarından, diğer bir ifadeyle "gümrük yolcu salonlarından" veya "gümrük denetimi altındaki iskele ve yerlerden" yapabilmektedir. Dolayısıyla gümrük idaresinin bulunmadığı yerlerden Türkiye'ye giriş veya Türkiye'den çıkış yapılması mümkün değildir. Gümrük Yönetmeliği uyarınca (m.79) yolcuların eşyası ve taşıtları gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutuluncaya kadar (kural olarak üç ay/ talep halinde ilave üç ay) geçici depolama yeri olarak adlandırılan yerlere konulabilmektedir.

Gümrük işlemleri bakımından eşyanın Türkiye gümrük bölgesi içerisindeki hareketi tabi tutulacağı gümrük rejiminin ne olacağı ise, gümrük idaresine ilgili kişilerce yapılacak gümrük beyanına göre belirlenmektedir. Gümrük Kanunu uyarınca (m.59) gümrük beyanı; "yazılı olarak", "bilgisayar veri işleme tekniği yoluyla", "sözlü olarak" ve "eşya sahibinin bu eşyayı bir gümrük rejimine tabi tutma isteğini ifade ettiği herhangi bir tasarruf yoluyla" yapılabilmektedir. Gümrük Yönetmeliği uyarınca

(m.169-178) Türkiye'ye giriş yapan yolcuların Gümrük Kanununda (m.167) sayılan belirli nitelikteki serbest dolaşıma giriş rejimine tabi tutulacak eşyası sözlü beyan usulüne tabidir. Bu kapsama esas itibarıyla vergileri ödenerek ithal edilebilen eşya girmektedir. Yolcunun beraberinde getirdiği ve yine beraberinde giriş ayrıyetine uygun şekilde çıkaracağı kişisel ve sportif amaçlı eşyası da geçici ithalat rejimi kapsamında sözlü beyan usulüne tabidir. Adında sözlü beyan geçse de bu amaçla "sözlü beyan formu" kullanılmakta ve gerekli hallerde yolcudan beyanını "yazılı" yapması talep edilmektedir. Ayrıca yolcu beraberinde eşyanın niteliğine bağlı olarak "ATA Karnesi" ve "CPD Karneleri" ve "Form 302 belgesi", "özel fatura", Türkiye'den geçici çıkışı yapılacak eşyanın beyanı için "Türkiye Gümrük Bölgesi Dışına Gönderilen Ticari Nitelikte Olmayan Eşyaya Ait Geçici İhracat Beyannamesi ve Taahhütnamesi" ve "tax free ibareli fatura" gibi belgeler de kullanılmaktadır. Yolcu eşyası için gümrük idarelerine özet beyan verilmesine gerek yoktur. Ticari nitelik taşımayan ve kapsamı Cumhurbaşkanı (öncesinde Bakanlar Kurulu) Kararlarıyla belirlenen kişisel ve hediyelik eşyanın beyanı ise, eşya sahibinin "herhangi bir tasarruf yoluyla" yapılmaktadır.

Gümrük idareleri, hangi şekilde olduğu fark etmeksizin, beyanın doğruluğu araştırmakla görevli ve yetkilidir. Bu bağlamda Gümrük Yönetmeliğinde (m.180) gümrük işleminin niteliği ve risk kriterleri özelinde beyanın kontrolü için "sarı", "kırmızı", "mavi" ve "yeşil" renklerle ifade edilen hatlara göre değişen yoğunlukta gümrük denetimi usulleri düzenlenmiştir. Bunlardan kırmızı hat "eşyanın muayenesi ile birlikte belge kontrolünün yapıldığı", sarı hat "muayeneye yapılmaksızın eşyaya ait beyanname ve eklerinin doğruluğunun ve birbiriyle uygunluğunun kontrol edildiği", mavi hat "onaylanmış kişi statüsüne sahip kişilerin ihracatta yararlandığı, eşyanın çıkış işlemlerinin tamamlanmasından önce belge kontrolüne veya muayeneye tabi tutulmadığı; beyanın kontrolünün eşyanın çıkış işlemlerinin tamamlanması sonrasında gerçekleştirildiği" ve yeşil hat "eşyanın belge kontrolüne ve muayeneye tabi tutulmadığı" hatlar şeklinde belirlenmiştir. Gümrük idaresi tarafından yayımlanan 2011/39 sayılı posta-yolcu işlemleri konulu Genelgede yolcu işlemlerindeki gümrük denetimiyle ilgili "yolcu salonlarından geçen veya eşya geçiren kişilerin bu salonlarda münhasıran bu işlemler için düzenlenmiş yeşil veya kırmızı hatlara yönlendirilmeleri", "gümrüğe tabi eşyası olup da yeşil hattan giriş yapmaya teşebbüs eden yolcular hakkında fiilin mahiyetine göre mevzuat gereğince idari ve/veya adli takibata geçilmesi", "yeşil-kırmızı hat uygulaması olmayan yerlere gelen kişilerin

gümrüğe tabi eşyasının olup olmadığını belirlemek ve mevzuatın uygulanmasını sağlamak üzere sözlü beyana davet edilmesi” şeklinde açıklamalara yer verilmiştir. Dolayısıyla yolculara ilişkin gümrük denetimi, uluslararası uygulamalarla benzer şekilde, yeşil ve kırmızı hat olmak üzere iki temel hat üzerinden ve yolcunun tasarrufuna göre belirlenen beyanı üzerinden gerçekleşmektedir. Uygulamada yolcunun yeşil hattı kullanması gümrüğe tabi eşyasının olmadığı; kırmızı hattı kullanması ise, gümrüğe tabi eşyası olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca yolcunun yeşil hattan geçişi gümrük beyanının yapıldığı ve beyanın doğru olduğu varsayılarak eşyanın kendisine teslim edildiği bir süreci oluşturmaktadır. Bu nedenle gümrüğe tabi eşyası olmasına rağmen bu hattın kullanılması, yolcuların ciddi yaptırımlarla karşılaşılması sonucunu doğurmaktadır.

2011/39 sayılı Genelgede “Cumhurbaşkanı”, “yabancı devlet başkanları ve aile fertleriyle refakatlerine memur olanlar”, “yabancı devletlerin Türkiye’deki elçi ve aileleri, resmi bir ziyaret veya görevle Türkiye’ye gelen delegeler, sivil ve askeri heyetler”, “hükümetin izniyle Türk limanlarına gelen yabancı askeri gemilerinin subay ve öğrenci, mürettebatı ve gümrük idarelerine bildirilen diğer kişiler”, “yabancı devletlerin Türkiye’deki diplomatik temsilciliklerinde görevli misyon şefleri ve diploması memurları” ve “milletlerarası resmi kuruluşların Türkiye’de ikamet eden misyon şefleri” gümrük denetiminden muaf olan kişiler olarak sayılmıştır. Ayrıca “diplomatik pasaport ve Dışişleri Bakanlığından veya elçiliklerinden verilmiş ‘lase-pase’yi taşıyan kimseler”, “ziyaret ve iadeyi ziyaret amacıyla heyetler halinde gelen yabancı üniversite ve diğer okul öğrencileri ile diğer dernek ve kuruluş mensupları”, “memleketi, abideleri, mezarlıkları ve diğer yerleri ziyaret etmek üzere veya tedavi ve hava değiştirmek amacıyla ya da kültür ve güzel sanatlar şenlikleri ile festival, spor yarışmaları kongre ve konferanslar, sergi ve panayırılar dolayısıyla toplu veya ayrı olarak gelen ve tekrar dönecek olan turistler ve diğer yabancılar” ile “Türkiye’ye gelen ve buradan giden yerli ve yabancı gazeteciler” ise, “beyanlarıyla yetinilecek” kişiler olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla bu unvan ve kişiler dışında kalan kişilerin gümrük kapılarından geçişte bir önceliği veya farklı bir uygulamaya tabi olması söz konusu değildir. Bununla birlikte gümrük idaresi yayımladığı genelgeler veya tasarruflu yazılar yoluyla “turizm sezonu” olarak kabul edilen yılın belirli aylarında gümrük kapılarındaki giriş-çıkışlarda işlemlerin hızlandırılması ve yoğunluğun azaltılması ve Avrupa ülkelerinde yerleşik Türk vatandaşlarının ziyaretlerinde gümrük kaynaklı sıkıntı yaşamamaları için çeşitli kolaylaştırmalar da sağlamaktadır.

3.2. Yolcu Beraberi Eşya

Yukarıda belirtildiği üzere yolcu eşyası esas itibarıyla kişisel kullanıma veya ailesel kullanıma yönelik olan ve ticari nitelik taşımayan eşyadır. Yolcu eşyası esasında yolcunun taşıtında, bagajında veya üstünde getirilmeye müsait olan, ticari nitelik taşımayan ve herhangi bir yasaklamaya veya kısıtlamaya da tabi olmayan eşyadır. Bu nitelikteki eşya “gümrük vergilerinden muaf olarak” veya “gümrük vergileri ödenerek” serbest dolaşıma sokulabilen eşyadır. Ayrıca yolcu beraberi kişisel eşya “geçici ithalat rejimi kapsamında gümrük vergilerinden muaf olarak ithal edilen eşya” veya “Türkiye Gümrük Bölgesinden transit geçişi yapılacak eşya” olabilmektedir.

Gümrük Kanunu uyarınca (m.167) “değeri 150 Euro’yu geçmeyen eşya, gerçek kişiler tarafından serbest dolaşıma sokulacak yerleşim yerlerini Türkiye Gümrük Bölgesine nakleden gerçek kişilere ait olup alındığı tarihte üç yaşından büyük olmayan kullanılmış motorlu veya motorsuz özel nakil vasıtaları, yolcuların kendi kullandıklarına mahsus ticari mahiyette olmayan kişisel eşya, değeri 430 Euro’yu geçmemek üzere yolcuların beraberindeki hediye eşya, şeref nişanları veya ödülleri, uluslararası ilişkiler çerçevesinde alınan hediyeler, turistik reklamcılık malzemeleri, ticari değeri olmayan çeşitli belge ve eşya, cenaze ve cenaze ile ilgili eşya” gibi yolcular tarafından beraberlerinde getirilebilecek birçok eşya gümrük vergilerinden muaf (istisna) tutulmuştur. Gümrük Kanunundaki muafiyet düzenlemesinde spesifik ve kıymet esaslı tanımlama yapılmış; Cumhurbaşkanı (öncesinde Bakanlar Kurulu) düzenlemenin ayrıntılarını belirlemeye yetkilendirilmiştir. Ticari nitelikte olmayan ancak “vergiye tabi olan eşyadan alınacak gümrük vergilerini göstermek üzere ilgili kanunlarda belirtilen hadleri geçmemek şartıyla tek ve maktu bir tarife” belirleme konusunda da Cumhurbaşkanı yetkilendirilmiştir.

Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkındaki Kararın (29.9.2009 tarihli ve 2009/15481 sayılı 4458 sayılı Gümrük Kanununun bazı maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar-RG, 7.10.2009, 27369) muhtelif maddelerinde de doğrudan yolcuları ilgilendiren çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. Ayrıca gümrük idaresince yayımlanan 2011/39 sayılı Genelgede yolcu eşyası ile buna ilişkin işlemlere yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkındaki Kararın 9 No’lu ekindeki listede yer alan eşya kişisel eşyadır ve gümrük muafiyeti kapsamındadır. Listedeki tüketim maddeleri sadece yolcu beraberinde; diğerleri ise,

Yolcu beraberinde ya da yolcunun gelişinden bir ay öncesine veya üç ay sonrasına kadar kargo yoluyla getirilmesi mümkündür. Diğer taraftan yolcu beraberinde getirilip serbest dolaşıma sokulacak olan ticari nitelik taşımayan ancak listede de yer almayan eşya için de hediyeelik eşya muafiyeti söz konusudur. Bu muafiyet için spesifik belirleme yapılmamış; ancak, bir yolcu için eşya kıymetine 430 (15 yaşından küçüklerde 150) Euro tutarında üst sınır belirlenmiştir. Dolayısıyla yolcu beraberisi kişisel eşya ve hediyeelik eşya muafiyeti her bir yolcu başına listede yer alan eşya için kıymetine bakılmaksızın karşılıklarında yazılı miktarlarla; listede bulunmayan eşya için ise 430 (150) Euro kıymetiyle sınırlıdır. Kişisel ve hediyeelik eşya muafiyetine tabi eşyanın yurt dışından getirilmesi ya da gümrük kapılarındaki gümrüksüz satış mağazalarından alınması arasında fark yoktur. Zira yolcuların bu mağazalardan satın aldıkları kişisel eşya veya hediyeelik eşyası da muafiyet kapsamındadır. Ancak spesifik ve advalorem esaslı tanımlama nedeniyle limit aşımı olacağından, yurt dışından getirilmesi halinde aynı kişisel veya hediyeelik eşyanın bu mağazalarından alınmaması gerekmektedir.

Yolcu beraberisi kişisel eşyaya yönelik genel yasaklama ve kısıtlamaların yanında spesifik esaslı sınırlamalar da söz konusudur. Bunlardan ilki yolcu beraberisi getirilecek ilaçlarla ilgilidir. Tedavi amaçlı kişisel kullanımı olan ilaçların, yolcunun Türkiye’de kalacağı süreyle orantılı miktarda olması ve seyahat süresince kullanılacağına ilişkin gümrük idaresine bir belge ibraz edilmesi halinde yolcu beraberisi girişi mümkündür. İlaçlar yalnız kişisel eşya niteliğinde değerlendirildiğinden hediye edilmek üzere yolcu beraberisi girişi mümkün değildir. Yine yolcular ilgili menşee ve sağlık belgeleri olmak koşuluyla kedi, köpek, kuş ile akvaryum balığını beraberinde getirebilmektedirler. Zirai karantina önlemlerinden kaynaklanan sınırlamalar uyarınca yolcular sınırlı miktarda taze ve kuru meyve ve sebze ile bitkisel ürünü muafiyet kapsamında getirebilmektedirler. Sınırlamaları aşan bitkisel ürünler ticari nitelikte kabul edilmektedir. Et ve süt ürünlerinin Türkiye’ye girişi ise, inançları gereği tüketileceği taahhüt edilenler haricinde, yasaktır. Son olarak tütün ve tütün ürünleri ve alkollü içkilere ilişkin muafiyetten 18 yaşından küçükler yararlanamazlar.

Yolcuların kişisel kullanım amacıyla üç yıl içerisinde bir adet cep telefonunu getirebilmesi mümkündür. Ancak cep telefonlarının Türkiye’de kullanımı 492 sayılı Harçlar Kanununun (RG, 17.7.1964, 11756) 8 sayılı tarifesinde yer alan “VIII- Yolcu beraberisinde getirilen telefon kullanım izin harcı” kapsamında mali yükün (2022 yılı için 2.732,40 TL) ödenmesine bağlıdır. Harç gümrük idaresine değil, GSM şirketlerince cep telefonlarının IMEI numarası

üzerinden kaydedilmesi öncesinde vergi dairesine veya bankalara ödenmektedir. Cep telefonları, aşağıda inceleneceği üzere, ayrıca 20 Euro maktu TRT Bandrol ücretine tabidir. Cep telefonları hediyeelik eşya kapsamına girmemektedir ve Türkiye’de kayıtlı olanlar haricinde kargo-posta yoluyla getirilmesi de mümkün değildir.

Yolcuların kişisel eşya muafiyetinden yararlanması için buldukları ülkede veya Türkiye’de geçirilecek süre açısından gümrük mevzuatında bir belirleme bulunmamaktadır. Ancak belirtilmelidir ki Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkındaki Kararın yürürlüğe giren ilk halinde “kara sınır kapılarından giriş yapan yolcuların, seyahat ettikleri ülkede en az üç gün geçmeden geri dönmeleri halinde yolcular için öngörülen muafiyet hakkından yararlandırılmayacakları” şeklindeki ifade “kara sınır kapılarından giriş yapan yolcuların ayda en fazla on giriş için muafiyet hakkı olduğu” (m.59/2) şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

Yolcu beraberisi belirli nitelikteki eşya vergileri ödenerek de serbest dolaşıma girebilmektedir. Bu amaçla gümrük mevzuatında “standart depo muafiyetini aşan akaryakıt” ve “sınır ticareti kapsamında ithal edilen eşya” ile birlikte “yolcu beraberisi eşya” için de tek ve maktu vergi uygulanmasına yer verilmiştir. Genel olarak vergi oranları Katma Değer Vergisi Kanunu (m.52), Özel Tüketim Vergisi Kanunu (m.16), Gümrük Kanunu (m.172) ile Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkındaki Karar (n.62) ve Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin Karar (m.9/2) dikkate alınarak belirlenmekte ve uygulanmaktadır. Belirtilmelidir ki adı her ne kadar tek ve maktu vergi olsa da esasında serbest dolaşıma girişte duruma göre farklı vergi oranları uygulanmaktadır. Buna göre Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkındaki Karar uyarınca gerçek kıymeti 1.500 Euro’yu geçmeyen, ticari nitelik taşımayan (posta/hızlı kargo yoluyla gelmesi halinde 30 kiloyu geçmeyen) eşyanın serbest dolaşıma girişinde vergi ödenmektedir. Vergi hesaplanırken, eşyanın yolcu beraberisi hediyeelik eşya olması halinde muafiyete isabet eden tutar ödenecek vergiden düşülmektedir. Gümrük kıymetinin 1.500 Euro’yu aşması halinde eşyanın gümrük işlemleri ticari eşyaya ilişkin düzenlemelere göre yerine getirilmektedir. Advalorem esaslı uygulama nedeniyle eşyanın gerçek kıymetinin tespiti için yolculardan fatura, fiş veya benzeri belge ibrazı istenmekte; ibrazın gerçekleşmediği hallerde veya gümrük kıymetinin gerçeği yansıtmadığı kanaatinin oluşması halinde gümrük idaresince tespit edilen kıymet üzerinden vergi hesaplanmaktadır. Verginin oranları ise, eşyanın Avrupa Birliği ülkelerinden doğrudan gelmesi halinde % 18; diğer ülkelerden

gelmesi halinde % 30 ve Özel Tüketim Vergisi Kanununa ekli (IV) sayılı listedeki eşya olması halinde ilave olarak uygulanan %20 olarak belirlenmiştir. Görüleceği üzere vergi ne tek ne de maktu olup, eşyanın TRT Bandrol ücretine tabi olması halinde ayrıca bu mali yükün de ödenmesi gerekecektir.

3.3. Yolcu Beraberi Özel Kullanıma Mahsus Kara Taşıtları ve Standart Depo Uygulaması

Gümrük mevzuatının bütünü dikkate alındığında “*insan bedeni dışında her türlü madde, ürün veya değer*” eşya sayılmaktadır. Dolayısıyla taşıtlar da esasında eşya olmakla birlikte uluslararası ve ulusal düzenlemelerden kaynaklanan nedenlerle “taşıtlar” olarak ayrıca ifade edilmekte ve özel uygulamalara tabi tutulmaktadır. Taşıtlara ilişkin söz konusu özel düzenlemeler Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkındaki Kararda, Gümrük Yönetmeliğinde ve Geçici İthal Edilen Kara Taşıtlarına İlişkin Gümrük Genel Tebliğinde (RG, 22.4.2011, 27913) ve yerli plakalı taşıtlarla ilgili olarak Hariçte İşleme-Geçici İhracata İlişkin Gümrük Genel Tebliğinde (RG, 30.5.2009, 27243) yer almaktadır.

Yurtdışında kayıtlı özel kullanıma mahsus kara taşıtları turistik kolaylıklar kapsamında yabancı ülkelere Türkiye’ye girişte tam muafiyet sistemi çerçevesinde geçici ithalat rejimi kapsamında; Türkiye’de kayıtlı olanları ise, geçici ihracat ve geri gelen eşyaya ilişkin kurallar kapsamında gümrük işlemleri yerine getirilmektedir. Bu bağlamda yurt dışında yerleşik kişiler (yurtdışında yerleşik olan yani olağan durumda yurtdışında ikamet eden kişinin Türkiye’ye giriş yapmak istediği tarihten geriye doğru son bir yıl içerisinde en az 185 gün fiilen yurtdışında bulunan) ikamet yerlerinde (Avrupa Birliği ve Avrupa Serbest Ticaret Birliği ülkelerinde ikamet edenlerin bunların üyesi olan herhangi bir ülkede) adlarına kayıtlı veya geçerli bir vekaletname ibraz edecekleri özel kullanıma mahsus taşıtlarını turistik kolaylıklar kapsamında ve geçici süre (en fazla 730 gün olmakla birlikte en fazla kişinin Türkiye’de kalabileceği süre, sigorta süresi, kira süresi ya da transit süresi kadar) Türkiye’ye getirilebilmektedir. İkametgahı Türkiye olan veya süre şartını taşımayan kişilerin turistik kolaylıklar kapsamında tam muafiyet hakkından yararlanması mümkün değildir. Taşıtların girişinde Türkiye’de geçerli bir sigorta poliçesi ibrazı zorunlu olduğundan böyle bir poliçenin olmaması veya düzenlenmemesi veya Türkiye’de geçerli olmaması hallerinde taşıtların girişine izin verilmemektedir. Taşıtların model yılının ise, sınırlandırıcı etkisi yoktur. Taşıtların hak sahibinin pasaportuna ya da kimlik kartı kullanılmak suretiyle getirilmesi halinde giriş-çıkış

formunun gümrükle ilgili bölümüne kaydedilmektedir. Taşıtlarla giriş hakkı bulunan kişiler, Türkiye’ye gelmeden önce elektronik ortada gümrük idarelerine ön beyan yaparak gümrük kapılarındaki işlemlerini hızlandırabilmektedirler.

Gümrük mevzuatında “*Türkiye’ye belirli bir süre görev yapmak veya öğrenimde bulunmak için gelenler ile Türkiye’de geçici olarak oturma iznini haiz emekli yabancıların*” ikamet yerlerinde adlarına kayıtlı kişisel kullanıma mahsus kara taşıtları için gümrük idarelerince teminat karşılığında düzenlenen ve yalnız Türkiye için geçerli olan Yabancı taşıtlar geçici giriş karnesi ve Yabancı taşıtlar geçici giriş formu üzerinden kara kapılarından geçişine izin verilmektedir. Söz konusu taşıtlar ilk girişleri üzerine trafiğe tescil edilmek için gümrük idaresince geçici tescil belgesi verilmekte ve sonrasında MA-MZ grubu yerli plaka ile yurtiçi kullanımları sağlanmaktadır.

Turistik kolaylıklar kapsamı taşıtların çıkış işlemleri taşıtların ayniyetine uygun olup olmadığı ve yurtda kalma süresi içerisinde müracaat edilip edilmediği kontrol edilerek yerine getirilmektedir. Çalınan, kazaya uğrayan veya tamiri gereken taşıtlarla ilgili olarak gümrük idaresine bildirimde bulunulması gerekmektedir.

Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkındaki Karar uyarınca (m.95-96) Türkiye’ye giren (binek otomobil, karavan veya motosiklet gibi) özel kullanıma mahsus kara taşıtlarının standart depolarında bulunan ve özel olarak tasarlanmış portatif depolardaki on litreyi aşmayan yakıtla muafiyet tanınmıştır. Taşıtlarda uygun olmayan şartlarda ve miktarda yakıt bulundurulması mümkün değildir. Taşıtların Avrupa’ya açılan kara kapılarından geçiş yapması veya yapmaması, geçiş sıklığı ve kat edeceği dahili mesafe standart depo muafiyetinden yararlanma açısından belirleyicidir. Zira muafiyet Avrupa Birliği ülkelerinden giriş yapmayan otomobil, minibüs ve kamyonetler için ayda en fazla dört defa kullanılabilirdiğinden, giriş sayısının dördü aşması halinde taşıtların her girişi için tüm depodan litre başına Özel Tüketim Vergisi Kanunu uyarınca uygulanan özel tüketim vergisi tutarındaki vergi, “*tek ve maktu vergi*” olarak tahsil edilmektedir. Ayrıca taşıtların Türkiye’ye girişte tespit edilen kilometre bilgisi, bir sonraki girişindeki kilometre bilgisiyle karşılaştırılarak, aradaki farkın standart depo kapsamında ithal edilen yakıtla kat edilmesi gereken mesafeye göre eksik olması halinde kilometre başına tüketilmeyen yakıt için litre başına özel tüketim vergisi tutarındaki vergi tek ve maktu vergi olarak tahsil edilmektedir. Taşıtların kat edeceği mesafeye ilgili aldatici/yanıltıcı fiillerin

tespiti halinde tüm depodan litre başına Özel Tüketim Vergisi Kanunu uyarınca uygulanmakta olan özel tüketim vergisi tutarının %50 fazlası tutarındaki vergi, tek ve maktu vergi olarak tahsil edilmektedir. Standart depo muafiyetiyle ilgili vergi uygulaması, idari yaptırım niteliği taşımamaktadır.

3.4. Yolcu İşlemlerinde Katma Değer Vergisi ve TRT Bandrol Ücreti

Katma Değer Vergisi Kanunu uyarınca Türkiye’de ikamet etmeyen kişilere istisna/izin belgesi sahibi satıcılar tarafından belge düzenleme tarihinden itibaren üç ay içinde yurtdışına çıkarılması şartıyla yapılan yurtiçi teslimleri (satışları) “özel fatura düzenlenerek yapılan ticari satışlar (m.11/1.a)” ve “kişisel nitelikteki eşya satışları (11/1.b)” olmak üzere iki düzenlemeye tabidir. Bavul ticareti olarak da adlandırılan birinci durumda katma değer vergisi istisnası söz konusu olup, ticari nitelikteki eşyanın yurtiçi tesliminde (satışında) katma değer vergisi hesaplanmamakta ve tahsil edilmemektedir. İkinci durumda kişisel nitelikteki eşyanın yurtiçi satışı anında katma değer vergisi tahsil edilmekle birlikte eşyanın yurtdışı edilmesine yönelik gümrük işlemleri sırasında ya da yetkilendirilmiş aracı şirketler yoluyla sonradan verginin alıcıya iadesi yapılmaktadır. Katma Değer Vergisi Kanunu uyarınca (m.32) bavul ticareti kapsamında vergi indirimi mümkün değilse verginin iadesi yapılırken, yolcu beraberi kişisel eşya satışında satıcı tarafından alıcıya iade edilen verginin satıcıya iadesi yapılmaktadır (Yıldırım, 2017: 119).

Gümrük vergileri kapsamındaki yeri tartışmalı olmakla birlikte bazı eşyanın serbest dolaşıma girişinde TRT Bandrol ücreti yükümlülüğü doğmaktadır. 3093 sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunuyla (RG, 15.12.1984, 18606) düzenlenen (m.4) bandrol ücretinin yolcu beraberi veya posta/kargo yoluyla gelen eşyadan alınan tutarları en son 2022 yılı için 4966 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararıyla (22.12.2021 tarihli ve 4966 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı-RG, 23.12.2021, 31698) belirlenmiştir. Kararda bandrol ücreti tutarlarının “1841 sayılı Ticari İthalat Maksadı Dışında Yurt Dışından Getirilecek Televizyon, Radyo, Video ve Birleşik Cihazlar ile Bunların Dışındaki Görsel ve/veya İşitsel Yayınları Alabilen Cihazlar İçin Bir Defaya Mahsus ve 2020 Yılı İçin Geçerli Olmak Üzere Belirtilen Ücretlerin Alınması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararıyla (RG, 23.12.2019, 30988)” şekliyle aynen uygulanacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda yolcu beraberi serbest dolaşıma girecek olan, örneğin 51 Ekran kadar (51 dahil) televizyonlar 10 Euro, radyo alıcıları 1 Euro, uydu yayını alıcı cihazlar 7 Euro, cep telefonları 20 Euro,

bilgisayar ve tabletler 10 Euro ve radyo- televizyon yayını almaya veya izlemeye yarayan diğer cihazlar 18 Euro bandrol ücretine tabidirler. Dolayısıyla eşya kişisel/hediyelik veya tek ve maktu vergi ödenerek ithal edilebilen eşya niteliği taşısa da TRT bandrol ücretine tabi olması halinde, kullanılmış veya yeni olmasına bakılmaksızın, bu ücretin tahsili gerekmektedir.

TRT bandrol ücretiyle ilgili gümrük idarelerinin denetim yetkisi bulunmakla birlikte gümrük vergileri kapsamında yeri hakkında bir görüş ve uygulama birliği bulunmamaktadır. Zira bazı teorik açıklamalarda ve yargı kararlarında ticari amaçla ithal edilen eşyanın tabi olduğu TRT bandrol ücreti gümrük vergileri kapsamında görülmemekte ve ihlallere yönelik gümrük idaresinin yaptırım yetkisi bulunmadığı ifade edilmektedir (Gültekin, 2020: 175-181). Gümrük Uzlaşma Yönetmeliğinde (RG, 27.8.2011, 28038) ise, ticari amaç taşımayan eşyanın tabi olduğu TRT bandrol ücreti gümrük vergileri kapsamında sayılmış (Ek-1) ancak ihlallere yönelik bir belirleme yapılmamıştır.

3.5. Yolcu İşlemlerinde Nakit Kontrolleri ve Ziyet Eşyası

Bütün ülkelerde sınır kapılarından geçen kişilerin beraberindeki nakit ve ödeme sağlayan diğer unsurlar ile kıymetli metallere mamul eşyası mali çıkarların korunması, uluslararası terörizmle mücadele edilmesi, kara paranın veya suç gelirlerinin aktarılmasının önlenmesi açısından önemli görülerek denetime tabi tutulmaktadır. Türkiye’de kambiyo ve kıymetli metallere ilişkin gümrük işlemleri 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun (RG, 25.2.1930, 1433), Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun (RG, 18.10.2006, 26323) ve ilgili düzenleyici işlemlerle belirlenmiştir. Türkiye’den çıkış yapan kişiler de Türk mevzuatının yanında giriş yaptıkları ülkelerin veya üyesi oldukları gümrük birliklerinin ilgili mevzuatına uygun hareket etmek zorundadırlar.

Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun (m.1) uyarınca kambiyo, menkul kıymetler, sermaye piyasası araçları ile kıymetli maden ve taştan mamul eşyanın ithali ve ihracı hakkında genel düzenleyici işlem (karar) yayımlamaya Cumhurbaşkanı (öncesinde Bakanla Kurulu) yetkilidir. 32 Sayılı Kararda ise, Türk parası ve Türk parasıyla ödemeyi sağlayan belgelerin ihracının ve ithalinin serbest olduğu; ancak, 25.000 TL’yi aşan Türk parasının yurt dışına çıkarılmasının özel düzenlemelere tabi olduğu (m.3); döviz ithali ve ihracının da serbest olduğu; ancak, 10.000 Euro veya eşitini aşan efektifin yurt

dışına çıkarılmasının özel düzenlemelere tabi olduğu (m.4); yolcuların beraberindeki kendilerine ait kıymeti 15.000 ABD Dolarını aşmayan ve ticari amaç taşımayan ziynet eşyasını yolcu beraberisi geçişinin mümkün olduğu; ancak, aşan kıymetteki ziynet eşyası çıkışının girişte beyan edilmiş olması veya Türkiye’de satın alındığının belgelendirilmesi şartına bağlı olduğu (m.7); ihracat bedellerinin tasarrufunun serbest olduğu; ancak, ithalat ve transit ticarete ilişkin döviz ve Türk Lirası transferinin sadece bankalar aracılığıyla yapılacağı (m.8-9) belirtilmiştir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından yayımlanan 2008/32-34 sayılı Tebliğde (RG, 28.2.2008, 26801) ise, 25.000 TL’yi aşan Türk parası ve Türk parasıyla ödeme sağlayan belge çıkışları (m.3/5) ile 10.000 Euro veya eşitini aşan döviz çıkışlarında yolcular tarafından gümrük idarelerine Ticaret Bakanlığınca yayımlanan “*Nakit Beyan Formu*” düzenlenerek beyanda bulunulacağı (m.4/2) belirtilmiştir.

Nakit kontrolleriyle ilgili 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanunda (m16) “*Türk parası, döviz veya bunlarla ödeme sağlayan belgeleri yurt dışına çıkaran veya yurda getiren yolcuların, gümrük idaresinin talebi üzerine bunlarla ilgili gerçeğe uygun açıklama yapmak zorunda olduğu; açıklama yapılmaması veya gerçeğe aykırı açıklama yapılması halinde, yolcu beraberindeki değerlerin gümrük idaresince muhafaza altına alınacağı; açıklama yapmayan yolculara taşıdıkları değer, gerçeğe aykırı açıklama yapan yolculara ise, taşıdıkları değer ile açıkladıkları değer arasındaki farkın (2022 yılı için 8.000 TL’ye kadar olan farklar hariç) onda biri kadar idari para cezası uygulanarak durumun ilgili mercilere intikal ettirileceği*” belirtilmiştir.

Gümrük idaresi tarafından yayımlanan 2016/1 sayılı Genelgede Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun ve Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun kapsamında yapılacak işlemlerle ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Buna göre Türkiye’ye girişte nakdin kaynağına ilişkin gümrük idaresine “*Nakit Beyan Formu*” ile yapılan beyanın esas olduğu, bankacılık sistemi yoluyla getirilmesi mümkün olan nakdin gümrük kapılarından girişinin mümkün olmadığı, “*mal ve hizmet ihracat bedeli*”, “*transit ticarete ilişkin kazançlar*”, “*yabancı sermaye bedeli*” ile “*bankalar yoluyla getirilebilenler dışındaki diğer kaynaklardan temin edilen nakdin*” gümrük kapılarından girişinin serbest olduğu ve bu nakdin de Nakit Beyan Formu ile gümrük idaresine beyan edileceği belirtilmiştir. Ayrıca gümrük idaresince risk analizi ve rastgele seçilen kişilerden beraberindeki nakit miktarını açıklaması isteneceği, bu talebe uymayan yolcuların üst, eşya ve araçlarının Adli Önleme ve Arama

Yönetmeliğine göre aranacağı ve bunlara ilişkin “*Nakit Açıklama Tutanağı*” düzenleneceği, yolcuların açıklama yapılmaması ya da gerçeğe aykırı açıklama yapılması hallerinde duruma göre idari para cezası uygulanarak beraberindeki tüm nakdin muhafaza altına alınacağı ve durumun ilgili mercilere bildirileceği ifade edilmiştir.

Yurt dışına çıkışta ise, Türk parası ve Türk parası ile ödemeyi sağlayan belgelerde 25.000 Türk Lirası, dövizde ise, 10.000 Euro ve eşiti efektif üzeri nakdin “*Nakit Beyan Formu*” ile gümrük idaresine beyanının zorunlu olduğu, bankacılık sistemiyle gönderilebilecek nakdin gümrük kapılarından yurt dışına çıkarılmayacağı, gerçeğe aykırı beyan halinde doğru bilgileri içerecek şekilde “*Nakit Beyan Formu*” düzenleneceği ve söz konusu nakdin muhafaza altına alınarak durumun ilgili mercilere bildirileceği; yurt dışına çıkarılacak nakitle ilgili açıklama istenilen hallerde ise, “*Nakit Açıklama Tutanağı*” düzenleneceği, açıklamanın gerçeğe aykırı olduğunun tespiti halinde fark tutara göre idari para cezası uygulanacağı ve tüm nakdin muhafaza altına alınarak durumun ilgili mercilere bildirileceği ifade edilmiştir.

3.6. Yolcu İşlemlerinde Fikri ve Sınai Mülkiyet Haklarına Yönelik Sınır Uygulamaları

Gümrük işlemlerinin konusu olan eşya üzerindeki marka ve patent gibi fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunması amacıyla “*hak sahibinin yetkilerine tecavüz eder nitelikteki eşyanın alıkonulması veya gümrük işlemlerinin durdurulması*” yönündeki talep üzerine veya bu yöndeki açık bulguların olması halinde talep aranmaksızın-re’sen gümrük idaresi tarafından işlem yapılması gerekmektedir. Gümrük Kanunu uyarınca (m.57) eşyanın sahte eşya (*ambalajı da dahil olmak üzere, yetkisiz olarak hak sahibinin aynı tip eşya için geçerli tescilli markası ile aynı ticari markayı veya esas yönleri itibarıyla bu ticari markadan ayırt edilemeyen bir ticari markayı taşıyan ve bu yolla fikri ve sınai hakların korunması mevzuatına göre güvence altına alınan hakkı ihlal eder nitelikteki eşya*) veya korsan eşya (5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine göre tescil edilmiş, telif hakkı veya bağlantılı haklar veya tasarım hakkına konu eşyanın hak sahibinin veya bu hak sahibi tarafından üretim yapılan ülkede yetkilendirilen kişinin rızası dışında kopyalanan veya bu kopyaları içeren eşya) olması halinde söz konusu eşyanın tasfiyesi veya ilk haline gelmeyecek şekilde niteliğinin değiştirilmesi sağlanmaktadır (TB, 2019). Yolcuların kişisel eşyası ile hediye eşyası ise, bu uygulamanın kapsamı dışında tutulmuştur. Ancak yolcu beraberisi eşyanın, “*ticari nitelik taşıması*” veya

“sınır geçişlerinin süreklilik arz etmesi” hallerinden birisinin varlığı halinde koruma süreci işletilebilmektedir.

3.7. Yolcu İşlemlerinde İhlaller ve Yaptırımları

Yolcu işlemlerine ilişkin düzenlemelerin gümrük kapılarından geçiş aşamasında ya da ilgili rejimin işleyişi veya sonlandırılması aşamalarındaki ihlalleri duruma göre kaçakçılık suçu veya gümrük kabahati oluşturmaktadır. Yolcuların gümrük kapılarından geçişlerinde durumlarına uygun olmayan hatları kullanması, gümrük idaresine yanlış/yanıltıcı bilgi vermesi veya sahte belge kullanması ihlalin türü açısından belirleyicidir.

Kaçakçılık suçları 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda düzenlenmiştir. Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda (m.6) “*yolcuların, beyanlarına aykırı olarak üzerlerinde, eşyası arasında veya taşıma araçlarında çıkan eşyanın ticarî mahiyette veya ithali veya ihracının yasak olması halinde 3 üncü madde hükümleri uygulanır*” ifadesine yer verilerek kaçakçılık fiillerine uygun düşen adli yaptırımların yolcular için de uygulanması öngörülmüştür. Bu bakımdan Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda failin yolcu olması açısından bir ayrıma gidilmemiştir. Gümrük işlemleri sırasında sahte taşıt ruhsatı, sigorta poliçesi veya vekaletname kullanılması gibi hallerde ise, ihlalin ayrıca Tük Ceza Kanunu kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir

Yolcu işlemleriyle ilgili gümrük kabahatleri Gümrük Kanununda “*vergi kaybına niteliğinde kabahat*” (m.235; 238) ve “*usulsüzlük*” (m.239; 241) şeklinde tanımlanan fiiller arasında yer almaktadır. Vergi kaybı niteliğindeki kabahatler; idari düzenlemelerle ithali veya ihracı yasaklanmış ya da idari düzenlemelerle izin/belgelendirme şartına tabi tutulmuş eşyanın beyanında aykırılıklar, geçici ithalat rejimi kapsamında getirilen taşıtların hak sahibi olmayan kişiler tarafından Türkiye’ye sokulmak istenmesi ya da Türkiye’de kullanılması, bu taşıtların satılması veya parçalarını izinsiz olarak değiştirilmesi, taşıtların süresinin geçerli bir mazeret sebebi olmaksızın üç ayın üzerinde aşılması şeklindeki fiillerden kaynaklanmaktadır. Usulsüzlük niteliğindeki gümrük kabahatleri ise, geçici ithalat rejimi kapsamında getirilen taşıtlara verilen süresinin geçerli bir mazeret sebebi olmaksızın üç ayın altında aşılması, kişisel eşya listesinde bulunan eşya limitlerinin aşılması, gümrük idaresinin talep ettiği bilgilerin verilmemesi ve gümrük vergilerinde muaf eşyayla ilgili ihracatta beyan yükümlülüğüne uyulmaması gibi fiillerdir. Gümrük Kanununda (m.235/3) “*Yolcuların, gümrük mevzuatına göre kişisel ve hediyeelik eşya kapsamı dışında olup beyanlarına aykırı olarak üzerlerinde, eşyası*

arasında veya taşıma araçlarında çıkan ya da başkasına ait olduğu halde kendi eşyasıymış gibi gösterdikleri eşyanın gümrük vergileri iki kat olarak alınır ve eşya sahibine teslim edilir. Gümrük vergileri ödenmediği takdirde, eşya gümrüğe terk edilmiş sayılır.” ifadesine yer verilmiş olsa da idari yaptırım içermemesi nedeniyle fiilin kabahat olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu ve Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun kapsamında “*Nakit Beyan Formu*” veya “*Nakit Açıklama Formu*” düzenlenmesi yoluyla gümrük idaresine yapılan beyan veya açıklamalar kapsamında yolcuların gümrük idaresinin talebine kayıtsız kalması veya gerçeğe aykırı beyan veya açıklamalarda bulunması hallerinde duruma göre idari para cezası uygulanmakta ve beraberindeki tüm nakit muhafaza altına alınarak konu hakkında ilgili mercilere bildirimde bulunmaktadır.

4. EDİRNE İLİ BAĞLAMINDA YOLCU İŞLEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yolcu işlemleri ülkelerin komşu yerleşim yerleri arasındaki “*turizm*” faktörlü hareketlilik açısından ayrı bir öneme sahiptir. Ancak uluslararası yolcu hareketliliğini sosyo-kültürel yakınlık veya turizm altyapısıyla sınırlı tutmak bakış açısını oldukça daraltmaktadır. Zira “*gümrük uygulamalarının esnekliği*” yanında komşu ülkelerin yerleşim yerleri arasındaki “*coğrafi yakınlık*”, “*kur farkından kaynaklanan fiyat farklılıkları*”, bazı mal ve hizmetlerin varlığı, kolay erişilebilirliği veya kalitesi gibi faktörlerden kaynaklanan “*tüketici tercihi*”, vize ve pasaport uygulamaları gibi “*sınır geçişlerine ilişkin kolaylaştırmalar*” ile ülkeler arasında çeşitli nedenlerle yaşanan “*gerilimler*” yolcu işlemlerinin yönü ve yoğunluğu üzerinde etkili olabilmektedir. Bu açıdan Edirne ili son dönemde yaşanan ekonomik gelişmeler ve düzenlemeler bağlamında incelenmesi gereken bir örnek oluşturmaktadır.

4.1. Edirne İlinin Ticari Yapısı ve Sınır Ticareti

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının 2019 yılı verilerine göre çalışan sayısı açısından Edirne ilindeki sanayi işletmelerinin %56,23’sü mikro, %30,03’ü küçük, %9,9’u orta ve %3,83’ü de büyük ölçekli olup, bunlardan %46,65 gıda, %7,35’i madencilik/taş ocakçılığı ve %7,35’i metalik olmayan mineral ürünler sektörlerinde yer almaktadır (STB, 2019). Edirne ilinin sanayi şehri olduğunu söylemek oldukça güçtür. 2022 yılı verilerine göre ilde esnaf statüsünde 16.582 kişi ve 18.316 işyeri bulunmaktadır. Esnafın nüfusa oranı %4 civarında olup, bu oran Türkiye ortalamasının (%2,48) oldukça

üzerindedir (TESK, 2022). Nüfusuna oranla esnaf sayısı bakımından iller arasında dördüncü sırada olan Edirne ilinde salgın önlemlerinin henüz gevşetilmediği 2021 yılında bile açılan işyeri sayısı kapanan sayısından fazla olmuştur (ETV, 2021). Ayrıca Edirne iline yönelik gününbirlik ziyaretçilerin sayısındaki artış nedeniyle özellikle İstanbul olmak üzere yakın illerden yatırımcı/esnaf gelmeye başladığı ve son bir yıl içerisinde 57 firmanın ilde yatırım yapmak üzere harekete geçtiği; ancak bu nedenle işyeri kiralarında yükseliş gözlemlenmiştir (Birgün, 2022; En Son Haber, 2022).

Edirne ilinin sınır ticareti potansiyeli de bulunmakla birlikte Avrupa Birliği ve Türk gümrük mevzuatı nedeniyle komşu ülkeler arasında gümrük kapıları yoluyla ya da sınır ticareti merkezleri kurularak doğrudan dış ticaret yapılması mümkün değildir. Türkiye’de uygulanan sınır ticaretinin amacı ve kapsamı bağlamında Edirne ilinin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi de sınır ticareti yapılmasının önünde engeldir (Gültekin, 2018: 739).

4.2. Edirne İlinin Turizm Yapısı, Gümrük Kapılarının Durumu ve Ekonomik Etkileri

Genel olarak turizmin “amaç”, “ülke ekonomisine etkisi”, “turist sayısı”, “sosyolojik niteliği”, “seçilen zaman”, “süre” ve “seçilen seyahat araçları” esasında çeşitli türleri bulunmaktadır. Turizmin türleri arasında kişilerin gelir seviyelerindeki artış ile birlikte tarihi ve kültürel zenginlikleri yerinde görmek, sportif faaliyetlere katılmak, ulaşımın ve sınır geçişi kolaylığından yararlanarak ülkelerinde pahalı olan eşyayı komşu ülkeden ucuza almak gibi nedenlere dayanan gününbirlikçi turizm türünün ayrı bir yeri vardır. Zira yolcu hareketlerinin önemli bir

kısmı uzun dönemli turizm gezileri yanında “yeterli satın alma gücüne ve boş zamana sahip olan insanların turistik mal ve hizmetlerden, belirli bir piyasada, belirli bir fiyata veya bedelsiz olarak, rasyonel ya da rasyonel olmayan nedenlerle, bir anda satın almaya veya yararlanmaya karar verdikleri miktar” olarak tanımlanan ve temelde “istek” ve “isteği gerçekleştirecek kadar paraya sahip olmak” şeklinde iki birleşeni olan (Olalı, 1984: 20; Küçükaltan, 1990: 2) kısa dönemli-gününbirlik turizm talebinden kaynaklanmaktadır.

Son dönemde Edirne iline yönelik ticari amaçlı gününbirlik turizm talebi kapsamında Yunanistan vatandaşı ziyaretçilere göre Bulgaristan vatandaşı ziyaretçilerin sayısı artmıştır. Bu artışın temel nedeni Türk parasında Bulgaristan parası da dahil neredeyse bütün yabancı para birimleri karşısında yaşanan aşırı değer kaybı ve buna bağlı olarak yabancı para karşılığı fiyatların düşmesidir. Ayrıca Bulgaristan vatandaşlarına sağlanan vize ve pasaport kolaylığı da bu artışta etkili olmuştur. Zira değişik dönemlerde Almanya, Belçika, Fransa, Gürcistan, Hollanda, İspanya, İsviçre, İtalya, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Lihtenştayn, Lüksemburg, Malta, Portekiz, Ukrayna, Polonya, Yunanistan vatandaşları (MFA, 2022) bu kolaylaştırmalardan yararlanırken, Cumhurbaşkanı Kararıyla (26.7.2022 tarihli ve 5887 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı-RG, 27.7.2022, 31905) bu ülkelere en son 180 gün içinde azami 90 gün ikamet süreli seyahatlerinde vatandaşlarına kimlikle giriş yapma imkanı tanınan Bulgaristan da eklenmiştir. Uygulamanın Edirne iline Bulgaristan’dan gelen turist sayısını %30 oranında artırdığı vurgulanmaktadır (Birgün, 2022; En Son Haber, 2022; Takvim, 2022).

Tablo 1: Türkiye’ye Giriş Yapan Bulgaristan ve Yunanistan Vatandaşı Kişi Sayısı ve Payı (2017-2022)

Yıl/Ülke	Toplam Yabancı Sayısı	Bulgaristan		Yunanistan		İki Ülke Toplamı	
		Sayı	Payı (%)	Sayı	Payı	Sayı	Payı (%)
2017	32.410.034	1.852.867	5,72	623.705	1,92	2.476.572	7,64
2018	39.488.401	2.386.885	6,04	686.891	1,74	3.073.776	7,78
2019	45.058.286	2.713.464	6,02	836.882	1,86	3.550.346	7,88
2020	12.734.213	1.242.961	9,76	136.305	1,07	1.379.266	10,83
2021	24.712.266	1.402.795	5,68	157.723	0,64	1.560.518	6,31
2022*	34.810.273	2.062.698	5,93	401.550	1,15	2.464.248	7,08

Kaynak: (KTB, 2022). *: Ocak-Eylül 2022 dönemi geçici verileri

Tablo 1’de yer alan verilere göre Türkiye’ye gelen toplam yabancı ziyaretçiler içerisinde Bulgaristan vatandaşı olanlarının payı %6,5; Yunanistan vatandaşı olanların %1,40 ve iki ülke vatandaşları toplamının payı %7,9 civarındadır. Edirne’de Kapıkule,

Hamzabeyli, Pazarkule, İpsala kara sınır kapısı; Kapıkule ve Uzunköprü demiryolu sınır kapısı olmak üzere toplam altı adet sınır kapısı vardır. Pazarkule, İpsala ve Uzunköprü kapıları Yunanistan’a; Kapıkule ve Hamzabeyli kapıları Bulgaristan’a açılmaktadır.

Tablo 2: Edirne İlindeki Kara Kapılarına Göre Yolcu Giriş-Çıkış Sayıları ve Payları (2017-2022)

Yıl/Sınır Kapısı	Toplam	Kapıkule	Hamzabeyli	Dereköy	İpsala	Pazarkule
2017	24.740.838	5.008.826	1.272.394	780.496	2.069.224	791.749
2018	26.647.021	6.190.486	1.566.733	1.031.256	2.165.129	747.164

2019	27.565.359	5.731.717	1.279.352	1.178.883	2.239.966	710.499
2020	7.624.771	1.938.915	560.387	406.705	381.966	45.805
2021	14.093.725	5.392.795	1.255.367	643.191	618.594	92.369
2022*	21.048.748	6.043.321	1.646.528	1.016.690	1.347.572	309.352
Yıl/Pay	(%)					
2017	100	20,2	5,1	3,2	8,4	3,2
2018	100	23,2	5,9	3,9	8,1	2,8
2019	100	23,2	5,9	3,9	8,1	2,8
2020	100	25,4	7,3	5,3	5,0	0,6
2021	100	38,3	8,9	4,6	4,4	0,7
2022*	100	28,7	7,8	4,8	6,4	1,5

Kaynak: (TB, 2022b). *: Ocak-Eylül 2022 dönemi verileri.

Tablo 2’de yer alan verilere göre Edirne ilinde en çok Bulgaristan ile olan gümrük kapıları kullanılmakta; esas ağırlık ise, Kapıkule sınır kapısı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Avrupa’dan gelen ya da Avrupa’ya giden her on yolcudan üçü Kapıkule sınır kapısından geçmektedir. Zira Ocak-Eylül 2022 dönemimde Türkiye’ye giriş yapan yabancıların %10,11’i Edirne ilinden giriş yapmıştır. Bu pay ile Edirne ili en çok yabancı girişinin yapıldığı İstanbul (%33,86) ve Antalya (%30,29) illerinin ardından üçüncü sırada yer almaktadır.

Yabancı turistlerin yapacağı harcamalar, yerel işletmelerin gelirini artırmakta ve buna bağlı olarak da yatırımlarda ve istihdamda artışa sebep olurken, görünmeyen bir ihracat kalemi olarak ödemeler dengesini iyileştirici etki sağlar (Küçükaltan, 1990: 13). Bu bakımdan yabancı turistler, kısa süreli de olsa geldikleri ülkelerin ekonomik ve sosyal yapısı üzerinde olumlu etki oluşturabilmektedirler. Edirne ili açısından da benzer bir tespitin yapılması mümkündür.

Tablo 3: Yurtdışında İkamet Eden Yabancıların ve Vatandaşların Harcama Verileri (2017-2022) (Bin Dolar/Dolar)

Yıl	Toplam Harcama	Yurtdışı İkametli Harcama		Kişi Başı Ortalama Harcama			Gecelik Ortalama Harcama		
		Yabancı	Vatandaş	Toplam	Yabancı	Vatandaş	Toplam	Yabancı	Vatandaş
2017	26.283.656	20.222.971	5.908.752	681	630	903	63	66	53
2018	29.512.926	24.028.311	5.345.472	647	617	801	65	69	52
2019	34.520.332	28.704.946	5.688.271	666	642	796	68	73	50
2020	12.059.320	9.097.118	2.886.859	762	716	926	61	70	44
2021	24.482.332	18.790.273	5.576.964	834	785	1.029	66	73	50
2022*	14.171.591	11.443.627	2.685.817	1.576	1.543	1.752	146	157	116

Kaynak: (TÜİK, 2022b) *: Ocak-Haziran 2022 dönemi. Diğer: Yeme/içme, konaklama ve diğer harcamalar.

Tablo 3’te yer alan verilere göre Covid-19 salgınının etkili olduğu 2020-2021 yıllarında turizm gelirleri düşerken kişi başı ortalama harcama tutarı yükseliş eğilimi göstermektedir. Turizm gelirleri içerisinde yabancı turistlerin Türkiye’de yaptığı toplam harcama tutarı yurtdışında ikamet eden Türk vatandaşların toplam harcama tutarının üzerindeyken, yabancı turistlerin Türkiye’de yaptığı kişi başı harcama tutarı yurtdışında ikamet eden Türk vatandaşların toplam harcama tutarının altında seyretmektedir. Harcamalar temelde kişisel harcamalardan oluşmakla birlikte giyim, hediyelik eşya, sağlık, tur paketi ve sağlık harcamalarını da kapsamaktadır.

Bu bağlamda Edirne iline yapılan günübirlik ziyaretler genellikle hafta sonu veya tatil günlerinde gerçekleşmekle birlikte özellikle alış-veriş pazarının kurulduğu çarşamba ve cumartesi günleri ziyaret yoğunluğu artmaktadır. Edirne iline yapılan günübirlik ziyaretlerde en fazla gıda maddesi, giyim eşyası, kozmetik ürünler, temizlik ürünleri, ilaç ve mobilya, kışlık malzemeler ve hatta kırtasiye ürünleri satın alınmaktadır (T24, 2022; Olay53, 2022; AA, 2022). Edirne ilinde üretilen ürünlerin yurtdışına satılması bakımından Bulgaristan’dan yapılan günübirlik ziyaretler önemli bir fırsat olarak kabul edilmekte ve ilin ekonomisine katkı yaptığı vurgulanmaktadır (CNNTürk, 2022). Bununla birlikte söz konusu artışın Edirne ilinde fiyatlar genel

düzeğini %10 civarında artırdığı da bilinmektedir (Birgün, 2022; Takvim, 2022). Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumu 2021 yılı verilerine göre merkez nüfusu 174.662 (belde ve köyler ile birlikte toplam nüfusu 412.115) kişi olan ilde (TÜİK, 2022) hafta sonları ve alışveriş sezonlarında araç yoğunluğuna bağlı olarak gümrük kapılarında yoğunluk ve şehir merkezinde otopark sorunu olduğu da gözlemlenmektedir.

4.3. Edirne İlinden Çıkış Yapan Yolcular ve Yolcu İşlemleri

Edirne iline gelen bazı günübirlik ziyaretçilerin ülkelerinde satışını yapmak üzere eşya aldığı bilindiğinden, tamamının kendi ihtiyaçları için eşya satın aldığını söylemek oldukça zordur. Bu nedenle satın alınan eşyanın kişisel veya hediyeelik eşya niteliğini aşmış hallerde, gümrük kapılarından çıkış yapan yolcuların gümrük mevzuatına göre durumlarının değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

Yolcu işlemleri niteliği gereği en az iki ülkenin gümrük mevzuatını ilgilendirmektedir. Edirne ilinden çıkış yapan yolcular için bu durumda Türk gümrük mevzuatı ile Avrupa Birliği gümrük mevzuatı ve varsa geçiş yapılacak diğer ülkelerinin gümrük mevzuatı uygulama alanı bulacaktır. Konunun günübirlik turizmle sınırlandırılması halinde ülkeler Bulgaristan ve Yunanistan olurken uygulanacak düzenlemeler Avrupa Birliği gümrük mevzuatına göre belirlenecektir.

Türkiye’de çıkış yapan yolcuların kural olarak ticari nitelik taşımayan, kısıtlamaya veya yasaklamaya konu olmayan eşya ile Türkiye’ye girişte geçici ithalat rejimine veya transit rejimine tabi tutulan eşyayı aynıyetine uygun şekilde yurtdışına çıkarması mümkündür. Yolcuların beraberindeki kişisel eşya limitlerini aşan eşyayı usulüne uygun şekilde beyan etmemiş olması Gümrük Kanunu uyarınca (m.239) gümrük kabahati; kanunlarınca yasaklanmış eşyayı buldurması ise, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu uyarınca (m.3) kaçakçılık suçu oluşturmaktadır. Diğer taraftan nakit kontrolleri ve kıymetli metalden mamul eşyanın çıkışı da yukarıda açıklanan düzenlemelere göre gerçekleşmektedir. Dolayısıyla Edirne ilinden yurtdışına çıkış yapacak yolcuların günübirlik ziyaretleri sırasında aldıkları kişisel/hediyeelik eşya sınırını aşacak miktardaki eşyayla gümrük kapılarına yönelmesi ilk aşamada Türk gümrükleri açısından sorunlu bir konudur.

Avrupa Birliği mevzuatında gümrük kapılarından geçiş yapanlara yönelik gümrük vergileri muafiyeti konulu Konsey Tüzüğü (*Council Regulation (EC) No 1186/2009 of 16 November 2009 setting up a Community system of reliefs from customs duty,*

Official Journal of the European Union 10.12.2009, L 324/23-57), Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkelere gelen yolcular için katma değer vergisi ve özel tüketim vergisi muafiyetine ilişkin Konsey Direktifi (*Council Directive 2007/74/EC of 20 December 2007 on the exemption from value added tax and excise duty of goods imported by persons travelling from third countries, Official Journal of the European Union 29.12.2007, L 346/6-12*) ve kara para aklamanın ve terör finansmanının önlenmesi amacıyla yapılan nakit kontrollerine ilişkin Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü (*Regulation (EU) 2018/1672 of the European Parliament And Of The Council of 23 October 2018 on controls on cash entering or leaving the Union and repealing Regulation (EC) No 1889/2005, Official Journal of the European Union 12.11.2018, L 284/6-21*) yolcu işlemlerinde uygulama alanı bulan üç temel düzenlemedir. Gümrük vergilerinden muafiyet konulu Konsey Tüzüğünde gerçek kişiler ve ticari nitelik taşımayan eşyayla ilgili birçok muafiyet düzenlemesi bulunmakla birlikte (m.23-27) üçüncü ülkeden gelen yolcuların kişisel eşyası, Avrupa Birliği mevzuatına uygun olarak kabul edilen ulusal düzenlemeler uyarınca katma değer vergisinden muaf olması koşuluyla, gümrük vergilerinden de muafır (m.41). Katma değer vergisi ve özel tüketim vergisi muafiyetine ilişkin Konsey Direktifinde ise, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ulusal mevzuatlarında belirlediği parasal tutar veya miktar sınırları esasında yolcuların ticari nitelik taşımayan kişisel eşyası muafiyet kapsamında kabul edilmiştir (m.4). Eşyanın ticari nitelik taşıması açısından münhasıran yolcuların kişisel veya hediyeelik eşya olup olmadığı ve ithalatın sık tekrarlanmaması belirleyicidir (m.6). Muafiyet uygulamasında eşyanın parasal tutarına ilişkin üst sınır kişi başı 300 (hava ve deniz yoluyla üçüncü ülkelere gelenler için 430 ve 15 yaşından küçükler için 150) Euro’dur (m.7). Ayrıca tütün mamulleri ve alkollü içkiler için spesifik esaslı sınırlamalar konusudur (m.8-12). Vergilendirmede hesaplanan vergilerin 10 Euro’yu aşmaması halinde ülkeler vergi tahsil edip etmemekte serbesttir (m.14). Söz konusu düzenlemeler çerçevesinde yolcu beraberisi eşyanın kişisel/hediyeelik eşya sınırını aşması ilgili ülke gümrükleri açısından da sorunlu bir konu oluşturmaktadır.

Nakit Kontrollerine ilişkin Tüzüğe göre Avrupa Birliği üyesi ülkelerin sınır kapılarından geçiş yapan kişilerin 10.000 Euro ve aşan değerdeki nakdi gümrük ya da yetkili diğer idarelere beyan edilmesi zorunludur. Beyanın gerçeği yansıtmaması halinde beyan yükümlülüğü yerine getirilmemiş kabul edilmektedir (m.3). Beyan yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde nakit alıkonulmaktadır (m.7). Ayrıca üye ülkeler kendi ulusal mevzuatlarında

beyan yükümlülüğünün ihlali halinde uygulanacak etkili, orantılı ve caydırıcı cezalara yer vermek durumundadırlar (m.14). Edirne ilinden çıkış yapan yolcular ve diğer kişiler de bu kurallara tabidirler.

5. SONUÇ

Gümrük mevzuatında düzenlenen yolcu işlemleri, kapsamı ve uygulanış şekli açısından ayrıntılı olarak üzerinde durulması gereken bir gümrük uygulama alanı niteliği taşımaktadır. Yolcu işlemleri basit ve dar kapsamlı gibi görülsede esasında gümrüğün birçok yönüne temas eden bir boyuta sahiptir.

Yolcu işlemlerinin temel özelliği, doğası gereği, bu işlemlerin en az iki ülkeyi ilgilendirmesidir. Bu durum yolcu işlemlerinin ilgili ülkelerin ulusal ya da ya da üyesi olduğu bölgesel oluşumun mevzuatına uygun şekilde ve aynı zamanda karşılıklılık gözetilerek düzenlenmesi ve yerine getirilmesi gerekliliğine işaret etmektedir.

Dünyadaki genel eğilim yolcu işlemlerinin olabildiğine basitleştirilerek denetim yoğunluğunun risk esaslı uygulamalarla azaltılması ve böylece işlemlerin hızla gerçekleştirilerek gümrüklerde beklemenin önüne geçilmesidir. Bununla birlikte sınır aşan suçlarla mücadele ve finansal çıkarların korunması amacıyla aksi yönde uygulamalar da söz konusu olabilmektedir. Ayrıca sınır geçişleri, Covid-19 salgınında olduğu gibi konjonktüre veya komşu ülkeler arasındaki gerilime ya da iyi ilişkilere karşı da oldukça duyarlıdır.

Türk gümrük mevzuatında düzenlenen yolcu işlemleri genel esasları bağlamında uluslararası uygulamalara benzer bir içeriğe sahiptir. Bununla birlikte Türkiye'ye giriş yönünde faaliyette bulunan gümrüksüz satış mağazalarının varlığı, tek ve maktu vergi uygulamasının adının aksine farklı vergi oranlarını içermesi, bir eşyanın yolcu beraberi hediye edilmek üzere girişiyle aynı eşyanın yurt dışından satın alınarak kargo yoluyla ithal edilmek istenmesi halinde farklı vergilendirme rejimine tabi olması, cep telefonlarının tabi olduğu yüksek mali yükler, TRT bandrol ücretinin gümrük vergileri ve gümrük muafiyeti kapsamındaki belirsizliği ve yolcu kabahati olarak tanımlanan bir fiilin esasında vergi tahakkukundan ibaret olması gibi konular bakımından gözden geçirilmesi gereken bir içeriğe sahiptir. Yolcu beraberi özel kullanıma mahsus taşıtlar da gümrük alanında suistimale açık bir konu oluşturmaktadır. Zira yurt dışında yerleşik olmanın süre esasında tespit edildiği hallerde iki ülke pasaportu sahibi kişilerin gümrüğü yanılma olasılığı oldukça yüksektir. Ayrıca turizm sezonu olarak adlandırılan dönemde yaşanan olağanüstü yoğunluğun, büyük bir özveriyle çalışan gümrük

personelinden kaynaklanmayacağı açık olan; ancak, gümrük idarelerinin kapasitesinden kaynaklanan nedenlerle gümrük denetimi zafiyetine yol açtığı da muhakkaktır.

Edirne ilinde bulunan sınır kapıları yolcu işlemlerinin düzenleniş şekli, içeriği ve bu işlemlerin Edirne ilinde sebep olduğu ekonomik sonuçlarının izlenmesi bakımından önemli bir örnektir. Özellikle son dönemde Türkiye'de yabancı para birimlerinin değer kazanmasına bağlı olarak oluşan fiyat düşüşleri ve Bulgaristan vatandaşlarına kimlikle giriş imkanı tanınması yolcu işlemlerinde yoğunluk yaşanmasına ve Edirne ilinde mal ve hizmet talebi artışına neden olmuştur. Edirne ilinde yaşayanlar açısından gümrük kapılarında ve yollarda yoğunluk, işyeri kirası ile mal ve hizmet fiyatlarında yükseliş, şehir içi ulaşım ve otopark sorunu ve yabancı taşıt kaynaklı karbondioksit salınımı gibi olumsuz; kültürel yakınlaşma, mal ve hizmet satışından kaynaklanan döviz girişi ve istihdamın artması şeklinde olumlu etkileri bulunmaktadır.

Esas üzerinde durulması gereken konu ise, yolcuların satın aldıkları ticari niteliğe ulaşan eşyanın Türk gümrük kapılarından çıkışı ve kendi ülkelerindeki gümrük kapılarından girişi sırasında ne tür işlemlere tabi olduğudur. Bu sorunun tespiti ve yoğunluğunun anlaşılması açısından gümrük idaresince gümrük kabahati dolayısıyla uygulanan idari yaptırımlara ilişkin istatistiklerin yayımlanarak kamuoyunun aydınlatılması yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- Anadolu Ajansı [AA]. (2021). "Yunan ve Bulgar turistler kişilik alışverişi için Edirne'deki sosyete pazarını tercih ediyor", 12.11.2021, <https://www.aa.com.tr> (Erişim Tarihi: 9.9.2022).
- Birgün. (2022). "Bulgar akını sonrası Edirne'de iş yeri kiralaları 15 bin liradan 50 bin liraya yükseldi", 8.9.2022, <https://www.birgun.net> (Erişim Tarihi: 22.9.2022).
- CNN Turk. (2022). "Edirne'de Trakya Bölge Planı Vizyon Çalıştayı düzenlendi", 30.9.2022, <https://www.cnntrk.com> (Erişim Tarihi: 1.10.2022).
- Edirne TV. (2021). "Nüfusa Oranla En Fazla Esnaf Edirne'de Var", 7.30.2021, <https://www.edirnetv.com/> (Erişim Tarihi: 7.10.2022).
- En Son Haber. (2022). "Bulgar akınına uğrayan Edirne'ye esnaf göçü", 10.8.2022, <https://www.ensonhaber.com> (Erişim Tarihi: 9.9.2022).
- Gültekin, Raşit. (2018). "Gümrük Mevzuatında Sınır Ticareti İşlemleri ve Edirne İlinin Durumunun Değerlendirilmesi". IX. IBANESS Kongreler Serisi-Edirne / Türkiye 29-30 Eylül 2018-Bildiriler Kitabı. 727-740.
- Gültekin, Raşit. (2020). "İthalde Alınan TRT Bandrol Ücretinin Üzerine Bir Değerlendirme". Mali Çözüm, 30(161), 157-184.
- Küçükaltan, Gül. (1990). Günöbirlikçi Turizmin Edirne Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesindeki Rolü. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul

- Üniversitesi. <http://nek.istanbul.edu.tr> (Erişim Tarihi: 1.10.2022).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022). "Turizm İstatistikleri". <https://yigm.ktb.gov.tr> (Erişim Tarihi: 27.10.2022).
- Ministry of Foreign Affairs [MFA]. (2022). Countries whose citizens are allowed to enter Türkiye with their national ID's. <https://www.mfa.gov.tr> (Erişim Tarihi: 15.8.2022).
- Olalı, Hasan. (1984). "Turizm Dersler". Turizm Nedir? Der. Mehmet Özdemir. Ankara: Turizm Bankası A.Ş. Araştırma ve Eğitim Başkanlığı, İnceleme/Araştırma Dizisi, No: 1.
- Olay53. (2022). "Bulgar Vatandaşlar, Mobilya İhtiyacını da Edirne'den Karşılıyor", 4.8.2022, <http://www.olay53.com> (Erişim Tarihi: 9.9.2022).
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı [STB]. (2019). Edirne İl Sanayi Durum Raporu, <https://www.sanayi.gov.tr> (Erişim Tarihi: 2.9.2022).
- T24 (2022). "Bulgar turistler ucuz ilaç için eczanelere akın etti", 9.5.2022, <https://t24.com.tr> (Erişim Tarihi: 9.9.2022).
- Takvim. (2022). "Bulgarlar Akın Etti! Edirne'de Kiralar Fırladı", 9.9.2022, <https://www.takvim.com.tr> (Erişim Tarihi: 3.9.2022).
- Ticaret Bakanlığı [TB]. (2019). "Fikri Mülkiyet Hakları". <https://ticaret.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.10.2022).
- TB. (2022a). "Sıkça Sorulan Sorular, Bireysel". <https://ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/sikca-sorulan-sorular/bireysel> (Erişim Tarihi: 29.10.2022).
- TB. (2022b). "Kara Kapılarına Göre Yolcu Sayıları". <https://ticaret.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.10.2022).
- Toskay, Tunca. (1983). Turizm: Turizm Olayına Genel Yaklaşım. İstanbul: Der Yayınları.
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Odası Konfederasyonu [TESK] (2022). "İllere Göre Esnaf, İşyeri, Nüfus ve Oda Bilgileri-30.9.2022". <https://www.tesk.org.tr> (Erişim Tarihi: 15.10.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). [2022a]. "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri". <https://data.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 1.9.2022).
- TÜİK. (2022b). "Çıkış Yapan Ziyaretçiler Anketi". <https://data.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 15.9.2022).
- World Customs Organisation [WCO]. (2018). Glossary of International Customs Terms. Brussels: WCO Publications
- WCO. (2022a). "Recommendations". <http://www.wcoomd.org> (Erişim Tarihi: 25.10.2022).
- WCO. (2022b). "International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (Revised Kyoto Convention)". <http://www.wcoomd.org> (Erişim Tarihi: 17.9.2022).
- WTO. (2022). "Agreement on Trade Facilitation". <https://www.wto.org> (Erişim Tarihi: 17.9.2022).
- Yıldırım, Nihan. (2017). "Bavul Ticareti ve Yolcu Beraberi Eşya İhracatı Karşılaştırması". Vergi Raporu Dergisi. 211, 118-125.
- Mevzuat Arşivleri:**
- European Union Law. (2022). <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=en> (Erişim Tarihi: 29.10.2022).
- Mevzuat Bilgi Sistemi. (2022). <https://www.mevzuat.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 29.10.2022).
- Kamu Mevzuatı Sistemi. (2022). <https://kms.kaysis.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 29.10.2022).